

Қара үй хақында қысқаша

Ерте заманлардан-ақ тийкарынан жер егип, отырықшы турмыс кеширген қарақалпақлардың турақ жайы қара үй болды.

Улыұма, қара үй халықтың дәстүрине кирген турақ жайы есапланған. Қара үйдің хәзирге шекем қарақалпақларда кеңнен қолланылыұы усының менен дәлилленеди.

Қара үйди усталар соққан, оны халық «үйши» деп атаған.

Қара үй.

Қарақалпақлар ушын ерте ұақытлардан баслап-ақ, комплексли хожалық – шарұашылық, дийқаншылық хәм балықшылық раұажланған.

Қарақалпақлардың қара үйи ағаштың айрықша сортынан - үй тал ямаса тоғай талдан соғылып, кереге, уұық, шаңарақ және маңлайша хәм табалдырық пенен бирге ергенектен қуралған. Үйдің негизи кереге болып, ол бир неше қанаттан ибарат. Үйдің көлеми қанатлардың санына байланысly. Қара үй төрт қанатлы, алты қанатлы, сегиз қанатлы болып, қанатлар дөнгеленип орнатылып бир-бирине жүнен тоқылған дизбе менен байланып беккемленген. Үйдің төбесіндеги шаңарақ пенен керегелерди төменги жағы ийилинкиреп келген уұықлар тутастырып, үйге гүмбез форма береди.

Уйықтардың саны үйдің неше қанаттаң ибарат болыуына байланысly. Олар керегениң басларына байланып, шаңарақты көтерип турады. Шаңарақтың айлана дөгерегинде уйықтардың ушлары кирип туратуғын тесиклери болады. Шаңарақ үйдің уйықтарын жоқарғы жақтан бириктирип услап турады. Шаңарақ тоғының үстинги ергенегинен бир-бирине кесе 5-7, ортасы дүнки хада орнатылған. Үйдің керегеси сыртынан, орта белинен 40-50 см енлиликте жүннен нағыслап тоқылған «ақ басқур» тартып байланған. Уйықтың керегеге бекитилген жериниң жоқарылауынан, уйықтың иймейинкирегген жеринен қызыл басқур тартып байланған. Бул құрлар үйге сән бериу менен бирге уйық хәм кийиз- үзик пенен, ал шаңарақ кийиз түник пенен бастырылған. Керегениң сырты ший менен оралған. Түнлик жатарда жабылып, жақты түсириу хәм от жағылған ўақытта түтин шығыуы ушын азанда ашылады. Қара үйге кирип шығыу ушын еки тәрепли ергенек қойылып, оның үстинен арнаўлы тоқылған ший есик жабылады.